עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ו:
ט ב מיי' פ"י מהלכות תרומות הלכה ו:
י ג ד מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה כב טוש"ע א"ח סי' שמד סעיף א:
יא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) שבועות כו: [ע"ש היטב], ב) ויקרא ה ד, ג) סנהדרין דף סג, ד) כריתות טז, ה) כה ע"א.

הא מני מונבז היא. פירש בקונטרס אבל לרבנן דפליגי אמונבז לא אשכחן שגגת שבועת ביטוי לשעבר וסברי כרבי ישמעאל דאמר בשבועות דאינו חייב אלא על העתיד לבא והקשה ה"ר אליעזר לרבינו שמואל דהא רבנן דמונבז רבי עקיבא ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות [פ"ג וכלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות] בפ"ג (דף כו:) דאמר בעא מיניה רבא מרב נחמן איזהו שגגת ביטוי לשעבר אמר ליה כגון דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו ופריך ליה כמאן כמונבז ומשני אפילו תימא רבנן אע"ג דבכל התורה כולה לית להו שגגה בקרבן כו' ומה שהקשה בקונטרס מאי פשיטא הא קמ"ל אף על גב דבעלמא (ג) הוי שגגה הכא לאו שגגה היא משום דהאדם בשבועה בעינן לאו פירכא היא דאי משום הא איצטריך ליתני בהדיא האדם בשבועה פרט לאנוס אלא משמע דשגגת קרבן אתא לאשמעינן שמה שגגה ומיהו קשה דבלאו הך ברייתא הוה מצי למיפרך לאביי ממתניתין דשבועות[ה] דמחייב ר"ע שבועת ביטוי לשעבר ולא משכחת לה אלא אם כן הזיד בלאו על כן נראה כפירוש רבינו שמואל שהשיב (ד) לרבנן דשגגת קרבן לאו שמה שגגה משכחת שגגת שבועת ביטוי לשעבר כגון שיודע ששבועה זו אסורה אבל אינו יודע שיש בה לאו אבל סבור שיש בה איסור עשה ותשיב שפיר האדם בשבועה בענין זה וכן מוכח בשבועות (שם) דמהאדם בשבועה לא ממעט אלא כסבור בשעת שבועה שבאמת נשבע כגון תלמידי דרב דמר משתבע דהכי אמר רב כו' הלכך הא מני מונבז הוא דלרבנן הוה ליה למיתני ואינו[ו] יודע אם חייבין עליה לאו והסוגיא דשבועות דבעא מיניה רבא מרב נחמן פליגא אדאביי: **עושה** כדי פרנסתו. אבל להלך יכול כל מה שירצה רק ביום שמשמר[ז] דאי לאו הכי לא יגיע לעולם לישוב והא דקאמר במאי מינכר משום דאין זה היכר שבת במה שיושב ואינו הולך אי נמי אפי' ביום שמשמר הולך כמו שרוצה והשתא לא מינכר אלא בקידושא. הרב פור"ת:

קמ"ל. אביי דמודה רבי יוחנן בה דבעינן שגגת לאו דאי הזיד בלאו תו ליכא שגגה דבהא נמי פליגי רבנן אמונבז ואמרי דאין שגגת קרבן שגגה: איזהו[ז] שבועת ביטוי לשעבר. בשלמא להבא כגון שלא אוכל משכחת לה כגון שנתעלמה השבועה ואכל אלא לשעבר כגון שאכלתי והוא לא אכל אין כאן שוגג דאי כסבור שאכל בשעה שנשבע אינו חייב קרבן דתניא בשבועות (פ"ג דף כו.) האדם בשבועה[ו] פרט לאנוס כלומר האדם בשבועה שיהא אדם בשעת שבועה שתהא דעתו עליו בשעת שבועה ופרשינן לה התם לאפוקי כי האי גוונא ומהשתא לא משכחת שגגה אלא בקרבן: אמר יודע אני שאני נשבע לשקר. ונזהרתי על כך: אבל איני יודע כו'. דאי בנתעלמה ממנו אזהרת שבועה אין לך אונס בשעת שבועה כזה: חייב. אלמא מודו בה רבנן דמיחייב אשגגת קרבן: הא מני מונבז היא. דאמר נמי בעלמא שמה שגגה אבל לרבנן דפליגי עליה לית להו[ח] ביטוי לשעבר דסברי כר' ישמעאל דאמר בשבועות אינו חייב אלא על העתיד לבא (שם דף כה.). יש גורסין הא מני (ג) מונבז פשיטא השתא בכל התורה אמר מונבז שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן תיובתא דאביי תיובתא ולא נהירא לי דמאי פשיטותא הא איצטריך לאשמעינן דחלוקה שגגה זו משאר שגגות דאילו בכל התורה למונבז בין ששגג בקרבן בין ששגג בלאו וכרת שמה שגגה וכאן בלשעבר אם שגג בלאו שבה לאו שגגה היא דכתיב האדם בשבועה: הכל מודים בתרומה. זר שאכל תרומה בשוגג משלם[ט] חומש על שגגתו דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה[י] אבל מזיד אין מוסיף חומש וחייב מיתה בידי שמים דכתיב (שם) ומתו בו כי יחללוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קדש[כ]: בלאו שבה. כסבור חולין[ל] ואין כאן לאו: מיתה. דכתיב בתרומה: במקום כרת. דשאר עבירות: וחומש. דשגגת תרומה במקום קרבן דשגגת שאר עבירות ולרבי יוחנן מיחייב חומש אשגגת מיתה: מונה ו'. מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי: משמר יום אחד ומונה ו'. וכל יום[מ] ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה אבל יום המחרת משמר ולקמן מפרש דההוא דאינו משמר לא עביד נמי מלאכה אלא כדי פרנסת היום: כברייתו של עולם. ימי חול נמנו תחלה: כאדם הראשון. שנברא בע"ש ויום ראשון למניינו שבת היה: יום אחד לששה. משמע לו' שעברו: וההוא יומא לימות. בתמיה: ודלמא אתמול שבת הוה. ונמצא מחלל שבת שלא לפקוח נפש: בקדושתא ואבדלתא. לזכרון בעלמא שיהא לו שם יום חלוק משאר ימים ולא תשתכח שבת ממנו: אם היה מכיר מקצת יום שיצא בו. לא שזוכר איזה יום בשבת היה אלא זכור שהיום יום שלישי ליציאתו או רביעי ליציאתו ומתוך כך ידע[נ] שמונה ליציאתו עושה מלאכה כל יום ח' וכן לעולם ודאי[ס] זהו יום שיצא בו וקים ליה דבשבת לא יצא שהרי מסוב לא שכח את השבת: במעלי שבתא נמי לא נפיק. דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת ועל כן כל יום ח' וט' ליציאתו ליסתרו דליכא לספוקינהו בשבת: מנא הני מילי. שיש מחלל בשבתות הרבה וחייב אחת על כולן ויש מחללן וחייב על כל שבת: הכי גרסינן הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה לכל שבת ושבת. דקרא קמא חדא שבת הוא דכתיב משמע שאינו מקפיד אלא על האחת והכא כתיב את שבתותי אכולהו קפיד ולא מסרן אלא לחכמים להודיען מסברא האי בשכח עיקר שבת לגמרי והאי בשוכח שהיום שבת דלא חדא שגגה היא והאי בשוכח שהיום שבת אבל יודע עיקר שבת דאיכא למימר ימים שבינתים [הוין] ידיעה לחלק[ע]: איפכא מסתברא. ושמרו בני ישראל את השבת משמע שמירה אחת לשבת אחת ואת שבתותי תשמורו ב' שבתות ואינו מזהיר אלא על שמירה אחת ובין רב נחמן ובין רב נחמן בר יצחק לא פליגי אלא במשמעותא מאי דיליף מר מהאי קרא יליף מר מאידך:

קמ"ל מיתיבי[א] איזהו [א] שגגת שבועת ביטוי לשעבר שאם אמר יודע אני ששבועה זו אסורה[ב] אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן או לא חייב הא מני מונבז היא (לישנא אחרינא[ג] מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר (א) שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן היא ותיובתא דאביי תיובתא): ואמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן רבי יוחנן פשיטא כי אמר רבי יוחנן היכא דאיכא כרת היכא דליכא כרת לא מהו דתימא מיתה במקום כרת עומדת וכי שגג במיתה נמי ליחייב קמ"ל רבא אמר [ב] מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי: אמר רב הונא [ג] היה מהלך (בדרך או[ד]) במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה במאי קמיפלגי מר סבר כברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון מיתיבי היה מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת משמר יום אחד לששה מאי לאו מונה ששה ומשמר יום אחד לא משמר יום אחד ומונה ששה אי הכי משמר יום אחד לששה משמר יום אחד ומונה ששה מיבעי ליה ועוד תניא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד תיובתא (דר' חייא[ה]) בר רב תיובתא אמר רבא בכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו [בר מהוא יומא[ו]] וההוא יומא לימות דעביד[ז] מאתמול שתי פרנסות ודילמא מאתמול שבת הואי אלא [ד] כל יום ויום עושה לו פרנסתו אפילו ההוא יומא וההוא יומא במאי מינכר ליה בקידושא ואבדלתא אמר רבא[ח] [ה] אם היה מכיר מקצת[ט] היום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כולו פשיטא מהו דתימא כיון דשבת לא נפיק במעלי שבתא [נמי[י]] לא נפיק והאי אי נמי בחמשה בשבתא[כ] נפיק לישתרי ליה למיעבד מלאכה תרי יומי קא משמע לן זימנין דמשכח שיירתא ומקרי ונפיק: היודע עיקר שבת: מנהני מילי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה תרי קראי כתיבי [א] ושמרו בני ישראל את השבת וכתי' [ב] ואת[ל] שבתותי תשמורו הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לכל שבת ושבת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אדרבה איפכא מסתברא ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לכל שבת ושבת ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לשבתות הרבה: היודע שהוא שבת:

מאי

מאי

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מונבז שגגת קרבן: (ב) רש"י ד"ה הא מני וכו' יש גורסין הא מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר מונבז: (ג) תוס' ד"ה הא מני וכו' אע"ג דבעלמא שגגת לאו נמי הויא שגגה: (ד) בא"ד רבינו שמואל שהשיב להר"א דלרבנן דשגגת

גליון הש"ס

גמ' רבא אמר מיתה במקום כרת. עי' בר"ש רפ"ו דתרומות:

תורה אור השלם

א) וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: [שמות לא, טז]

ב) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: [ויקרא יט, ג]

וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: [שמות לא, יג, עיין הצריך]

מאי שנא רישא. דשגגת שבת וחזרן מלאכות לא מיתחייב אלא אחת לכל שבת וסיפא דזדון שבת ושגגת מלאכות מיחייב על כל מלאכה ומלאכה: באן מידיעת שבת הוא פורש. ריקא כי אמרי ליה שבת הוא פורש מן המלאכה ומכיר שחטא ועל כך הוא מביא קרבן ושגגת שבת היא ועל השבת הוא צריך להביא:

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ספרא[ס] כאן מידיעת שבת הוא פורש וכאן מידיעת מלאכה הוא פורש א"ל רב נחמן כלום פריש משבת אלא משום מלאכות וכלום פריש ממלאכות אלא משום שבת אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגה התם חדא שגגה הכא טובא שגגות הויין: חייב על כל[פ] מלאכה ומלאכה: חילוק מלאכות מנלן אמר שמואל אמר קרא[א] מחלליה מות יומת כמה יומות חייבין עליו אחד האי במזיד כתיב אם אינו ענין למזיד דכתיב[ב] כל העושה[ו] מלאכה ביום תנהו ענין לשוגג ומאי יומת יומת בממון ותיפוק ליה חילוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' נתן דתניא ר' נתן אומר[ג] לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר[ד] ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אלה הדברים וגו'[ב] ששת ימים תעשה מלאכה[ו] דברים הדברים אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ת"ל[ה] בחריש ובקציר תשבות ועדיין אני אומר[ס] על חרישה ועל הקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל[ג] לא תבערו אש בכל משבותיכם ביום השבת לאזהרת מי שהבעיר בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה שמואל סבר לה כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת[ב] דתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי ר' נתן אומר[ז] לחלק יצאת ותיפוק ליה לחלוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' יוסי[ס] דתניא רבי יוסי אומר[ט] ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבין על כל אחת ואחת ואמר ר' יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם

אם אינו ענין למזיד דהא כתיב כו'. ומ"מ תמיה ולימא מ"מ אינו ענין למזיד משום דאמטו בתרי קרבנות קטנה ליה וי"ל דלא נקט קרא דמיירי דמיתני' דמזיד הוה מוקמינן ליה להאי קרא במזיד ומות יומת דנהרג תורה ולגמרי מיתת בית דין מיתת מזיד מוקמי ליה

ע"כ בשוגג ולמיחייב קרבן על כל מ':

יכול שאם עשאן כולם בהעלם אחד כו'. תימה מ"כ מניית דקרא דנהרג הכא חייב הרבה למה לי כיון דלא חתך לחתך ויש לומר דלריך למניית לפי שיש מלאכות שחייבין משום מלאכות ואיכא למיפרך מאי דכולהו חיין מלאכות להתחייב עליהן ומיהו מתניתין דמ' מלאכות[ו] דייק שפיר[ב] דבהעלם אחד חייב על כל חתך דלא הוה צריך למניית כיון דמי כולהו בהדיא ומיהו קשה לר"י דלקמן בהזורק (דף מ:) משמע דלהכי מניית לחתך לחתך דמשמע דמיחייב רבי תולדה במקום אב והתניא רבי לומר דנהנה הכא חייב הכא כו' ופי' בקונטרס הכא להכי פריך הואיל ומניית לא חתך דלא לחילוק מלאכות ולפי ס"ד דמחייב תולדה במקום אב טובא ס"ל למיפרך[ג] ולפי מה שפירשנו דמניית לא חתך דלא לחילוק מלאכות לא ס"ד להתחייב עליהם לא הוה פריך מידי ורמיה לר"י דגרס[ד] הכא כמו במכילתא[ה] דמניית הכא לומר לא תעבדו אם נאמר לפי שנאמר ויקהל משה[ו] שומע אני שלא יהא מיחייב עד שיעבור ל"ט מלאכות תלמוד לומר בחריש ובקציר וכו' והשתא מי לא תעבדו ה"ל למניית לחתך לחתך למימר שאינו חייב על חתך זו שיעבור על ל"ט מלאכות ולא יתחייב עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו לילפינן מיניה דחייב על כל חתך בפני עצמה אם כן מניית לחתך למימר דלל"ט דווקא הוא דחייב על כל חתך וחתך אבל תולדה במקום אב לא והשתא מוכח שפיר דהזורק דרבי לא מחייב תולדה במקום אב ואתי שפיר דלהכי גירסא דקתני לפי שנאמר[ו] דברים הדברים וגו' יכול כו' דמשמע דמתון קרא דהדברים הוא דמשמע ליה דלימא חייב עד שיעבור כולן וכן בפ"ק דפסחים (דף ה:) לפי שנאמר לא ילמה לך יכול יטמין ויוקבו פקדונות מן הכרכים אבל לגירסת הספרים מאי קאמר לפי שנאמר בלמו קרא גמי הוה אמרינן הכי כל כמה דלא נפקא לן מיתור מלאכות משום מקום: **על** חרישה וקצירה חייב שתים. ומ"ת מנא ליה דחייב שתים ממה דלא מיחייב אתרוייהו אלא אחת ומ"ל משום דכתיב בחרישה וקציר דמשמע תרי מילי מדלא כתב בחריש וקציר:

ועל כולן אינו חייב אלא אחת. פירש בקונטרס משום דהוי ליה כלל ופרט וכלל ופרט עשה וקשה דלכלל נמי כתיב עשה ומיהו השמיטי תשמט[ו] ועוד דגבי כלל ופרט דוקא הוא דתמרינן בפרק קמא דמו"ק (דף ג.) דלא דיינינן כשאין הכלל בלשון הפרט אבל גבי דבר שהוא יצא מן הכלל לא משכחת בשום מקום ועוד דבמועד קטן מיכא למ"ד דין ורמיה כפי' בקונטרס דלא ילפינן ממריש וקציר משום דהוו ליה שני כתובים הבאים כאחד וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין מז:) חוב וידעוני בכלל כל המכשפים הוו כו' ופריך וליהוי חוב וידעוני שני כתובים הבאין כאחד ומ"מ מיהו תיכי ליף מבפ' כל שעה (שם ס:) דשני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לכ"ע[ב] מלא תבערו כל שכן דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לכ"ע וכ"ת דמריש וקציר אתא לכדדרשינן גריש מו"ק (ד' ד.) מה מריש רשות כו' אם כן היכי הוה ליה למילף מיניה מעיקרא הא לא אתי להכי ולומר כשם שחייבין על ההבערה בפני עצמה כך חייבין בכל אחת ואחת בפני עצמה אחר שפירש בחריש ובקציר שביניהם וכתב רחמנא אלה הדברים מדהוה ליה למכתב (דאמר אלה) [ראמר אליהם] הדברים אשר צוה ה' לעשות וכתי והוסיף אלה הדברים אלה בגימטריא ל"י ועוד מדהוה למכתב דברים אלה שהן ל"י ודברים תרי הוי ל"ח והוסיף ה' בהדברים למדנו ממנו עוד אחת הרי ארבעים חסר אחת. ור' יוסי **מדכתיב** ועשה מאחת מהנה דריש ועשה מאחת פעמים שהוא חייב אחת על כולן והוי הידוע עיקר שבת. מהנה פעמים שחייב על כל אחת ואחת כיצד דתן שבת ושגגת מלאכות.

מסורת הש"ס עם הוספות

ס) נקמן דף ס: וס"ק, 3) מכילתא פרשה ויקהל, ג) יומא ו: ג: סנהדרין לה: תף סב. [ביומא כ:], ד) [פסחים ה:], ה) נקמן קג: סנהדרין סב. [כריתות ג.], ו) שבות כ ר, ז) לקמן עג., ח) לקמן ע"ב, ט) סוף פ' ויקהל, י) שבות לד כא, כ) קידושין לה ע"א.

הגהות הב"ח

(ס) גמ' כל העושה בו מלאכה:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

א) וְשָׁמְרוּ אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: [שמות לא, יד]

ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיי כָּל הָעֹשֶׂה בו מְלָאכָה יוּמָת: [שמות לה, ב]

ג) לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: [שמות לה, ג]

ד) וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשֹׂת אֹתָם: [שמות לה, א]

ה) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָבֵד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת: [שמות לד, כא]

ו) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: [ויקרא ד, ב]

הגהות וציונים

ב) גירסת ר"ח רב חפדא (וכ"ה בדק"ס בשם גליון כת"י): ג) צ"ל על כל אב מלאכה (כמו במשנה, דבש תמר, ועיין ברש"י ורש"ש שם): ג) **עשייתו הנה וכ"ם יתירא דרבות** כ"ה גי' רש"ל ואצ"ל אלא רש"י בא לפרש לשון הפסוק ועשה אחת הנה ומפ' כמ"ש רש"י לפנינו ועיין לקמן קג ע"ב משמע גם כן כמ"ש לפנינו (גליון) המהרש"ל הגיה עשייתו **הנה וחייב אחת כו'** וכ"ם יתירה דרוש הכי לרבות כו' (ומש"כ לפנינו ברש"י ובגליון בשם מהרש"ל כנראה שהוא טעות סופר): ד) המהרש"ל כתב שדבור זה עם דבור הבא הכל דבור אחד: ה) **למכני** (דפר"ן): ו) **דגרסינן** (דפר"ן דגר'): ז) יש להוסיף ויקהל משה וגו' (באה"ס): ח) נראה דיש להוסיף שנאמר וכו' דברים: ט) [הך קושיא מצי קאי גם למ"ד הבערה לחלק יצאת ועי' תוס' יבמות ו ע"ב ד"ה טעמא וכו' ובסנהדרין לה ע"ב ד"ה מרשבות וכו' מבואר דבריהם הישב. וע"ע תוס' לעיל כ ע"א ד"ה למשרי ותוספות לקמן קו ע"א ד"ה מה לי ותוס' מנחות נה ע"ב ד"ה אם כן (גליון): י) יש להוסיף ומשום **הא** (ב"ש):

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ד:

רבינו חננאל

כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ולא לחלק ודרשה דר' יוסי אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: **בעא מיניה** (רבה) [רבא] מר' נחמן העלם שגגת שבת ושגגת מלאכות כשגגת שבת דיינינן ליה וחייב אחת על כל שבת ושבת או כשגגת מלאכות דיינינן ליה וחייב על כל מלאכה ומלאכה. בכריתות תנן המחלל את השבת שהיא אחת מל"ו כריתות ואקשינן חדא מחייב מ' חסר אחת הוו"ן חיובי שבת ואוקמה ר' יוחנן בשגגת שבת וזדון מלאכות (מחדא לא פליג) דלא מחייב אלא חדא ומקשינן וליתני זדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת ושנינן הא קמ"ל דאפי' שגגת שבת וזדון מלאכו' מחדא לא פליט'. **ופשט ליה רב נחמן** לרבא [הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת וא"ל אדרבה] הרי העלם מלאכה בידו וחייב על כל מלאכה. **ואתא רב אשי ואמר** הדא מלתא בעא בירור אי משום שבת לא מחייב אלא חדא כרב נחמן ואי כי מודעת כי שבת הוא היום עדיין צריך לאודועי הכי החורש הוא חייב. ושביק ליה לחרישה והדר לזריעה תוב צריך לאודעה כי גם הזריעה חייב עליה וכן הקוצר ושאר מלאכות כל אחת ואחת חייב עליה על כל אחת ואחת בפני עצמה ובכל אחת ואחת צריך ידיעה בפני עצמה. הרי שגגת (שבת) [מלאכות] וחייב על כל מלאכה ולא אמרינן מפני שנוספה על שגגת מלאכות שגגת שבת פקעה לה שגגת מלאכות א' לא' במקומה עומדת ואי לא' במקומה דהדאי דזדון מלאכות ושגגת שבת הוא כרבא עבדין דאיסורא דספיקא דאורייתא היא וכל איסורא דספיקא דאורייתא לחומרא עבדינן. **ואתא רבינא** ודחייה להא דרב אשי ואמר כלום פריש משבת (א' לא') [אלא] משום מלאכות כו' ומסתברא דרבינא כר"נ. והכי קיימא **בזדון שבת ושגגת מלאכות** כגון שמכיר כי היום הוא שבת וגם היה ידע שהמלאכות אסורות ונעלם ממנו איסור מלאכות עכשיו או שידע איסור מלאכות בלאו ונעלם ממנו איסורא דכרת שנמצאת ידיעת שבת בידו והעלם על כל מלאכה ומלאכה והוי שחייב על כל מלאכה ומלאכה אבל השוכח עיקר שבת ועיקר איסור מלאכות ולא מהניא לך ועדיין צריכת לאודועיה איסור מלאכות דאי לא מלאכות מי ידע דאסירן דלפיכך הלכך ידיעת שבת תליא בידיעת איסור מלאכות ואיסור מלאכות תליין משום שבת וכיון שאפשר שתודיעו (א' לא') איסור שבת ואיסור מלאכות כאחת נמצאת כאילו שגגה אחת היא ואינו חייב אלא אחת כרב נחמן. **ומקשינן על רב נחמן מדר' יוחנן** דאמר אם עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. בשלמא אי אמרת העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת היינו דמשכחת לה הכי אלא אי אמרת כל כי האי גוונא לא מחייב אלא חדא היכי משכחת לה דחייב על כל אחת ואחת ואם תאמר בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אליבא דר' יוחנן משכחת לה דזדון שבת [כו']. **ומשני ר' נחמן** דידע לה שהוא אסור בתחומין ואליבא דר' עקיבא כדאמרינן לעיל (סט.) שנמצאת זדון בתחומין. וכי הדין בעיא דרבא העלם זה וזה בידו גרסינן בשבועות (יט.) בענין ידיעות הטומאה ואסיקנא להו כהא: **אמר** (רבה) [רבא] **קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות** דאע"ג דשני אבות נינהו לא מחייב אלא חדא דהא תרווייהו בשגגת שבת וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת ונודע לו על קצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות דלא מחייב עלה ואטחינה דבהדה אלא חדא. קצירה [הראשונה] גוררת (הראשונה) קצירה וכיון שמביא חטאת על קציר' של שגגת (חטאת) [שבת] נתכפר לו קצירה שהיא בזדון שבת וכן כיון שנתכפרה הטחינה הראשונה שהיא מכלל הקצירה שבשתיהן חטאת אחת הוא חייב גררה נמי הטחינה הראשונה את הטחינה השניה ונתכפר בשלה.

גמרא

שם משמעון הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות ושמואל אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת אדרבה הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת אלא אמר רב אשי חזינן אי משום שבת קא פריש הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת ואי משום מלאכה קפריש הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת אלא לא שנא תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר אלא אי אמרת העלם שבת בידו אינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר ליה כרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה אלא אי סבר לה כרבי שמעון בן לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע ליה שבת במאי דידע לה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא: אמר רבא קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות וחזר ונודע לו על קצירה ועל טחינה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה

רש"י

מהנה לרבות תולדות. כלומר היולאות מהן מן האבות: אחת שהיא הנה. דאמרן פעמים שחייב על כל אחת ואחת מאי היא כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא והנה שהיא אחת דאמרן פעמים שחייב אחת על כולן מאי היא כגון שגגת שבת וזדון מלאכות דיודע שהמלאכות אסורות בשבת אבל שכח ששבת היום: לא משמע ליה. דמיבעיא ליה כוליה לשם משמעון ולתולדות: זה וזה. שבת ומלאכות: מהו. חייב אחת על כולן או על כל אחת ואחת וקמבעיא ליה הא דתני לעיל (דף סט.) שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה מהו לחיובי חדא או לחיובי אכולהו ומתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת לא שמעינן ליה דהשוכח עיקר שבת חדא שגגה היא וכי מיבעיא לן ביודע עיקר שבת אבל מלאכות הללו אינו יודע שאסורות ועוד נעלם ממנו שהיום שבת דאיכא למיתלי שגגה אכל מלאכה ומלאכה הואיל ויודע עיקר שבת ואיכא למתלי אהעלם שבת וחדא שגגה היא: אי משום שבת קא פריש. זה שפירש מן העבירה ובא להתכפר אי משום שבת היתה שאמרו לו שבת היום ופירש אישתכח דמשום העלם שבת היה עושה: ה"ג ואי משום מלאכות הללו קא פריש. שאמרו לו מלאכה היא זו ופירש הרי העלם מלאכה בידו וזיל בתר מלאכות: כלום פריש משבת אלא משום מלאכות. כשאמרו לו שבת היום הבין שהמלאכות הללו אסורות דאי לא אסורות למה הוזקקו לומר שבת היום: אלא לא שנא. ואינו חייב אלא אחת: עשאן לכולן. היינו העלם זה וזה בידו דהא לא ידע שבת במידי כיון דכל הלכותיה נעלמות ממנו אין חילוק היום משאר ימים: אא"א כו' היכי משכחת לה. דניחייב איניש אכל חדא ע"כ בזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דמשכחת לה והכא מאי זדון שבת איכא: הניחא לר' יוחנן כו'. משכחת ליה שלא נעלמו ממנו אלא הכריתות ויודע הלאוין והיינו זדון שבת: כגרוגרת. שיעור הוא לכל איסורי מלאכות של שבת באוכלים[ד]: קצר. כגרוגרת וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות דלא מיחייב אלא חדא: וחזר וקצר. כגרוגרת וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דמיחייב תרתי ולא נודע לו בינתים שחטא: ונודע לו. אחרי כן על הקצירה ועל הטחינה כלומר או על זו או על זו וכ"ש על שתיהן: (על[ה]) שגגת שבת וזדון מלאכות. והפריש חטאת וחטאת זו מכפרת על שתיהן דהא חדא הוא דמיחייב עלייהו: קצירה

תוספות

שם משמעון. האי לישנא לא הוה צריך למימר כיון דאליבא דר' יוסי קאי דסבר בפ' הבונה (לקמן ד' קג:) דלפי' כתיבה אחת על שני נקבים או שני שריטות על נסר אחד חייב אלא ניחא ליה למנקט לישנא דמתני' דהבונה (שם) א"ר יהודה מלינו שם קטן משם גדול שם משמעון:

לא משמע ליה.[ד] שמואל דלא כר' נתן ודלא כר' יוסי וצ"ל דמקבלה קים ליה לשמואל הכי[ה]:

העלם זה וזה בידו מהו. אומר ר"י דלפי' לא ידע לשבת בשום מלאכה חשיב ליה העלם זה וזה כדמוכח בסמוך דקאמר ר"י[ו] אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב כו' אלמא אע"ג דלא ידע לשבת במידי חשוב העלם זה וזה וצריך לחלק בין זה לשוכח עיקר שבת דהכא אינו שכוח כל כך דכי מדכרו ליה מדכר אבל שכח עיקר שבת היינו כעין תינוק שנשבה לבין הנכרים:

אמר ליה הרי העלם שבת בידו כו'. בשבועות בפ"ב (ד' יט.) בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם טומאה בידו וחייב והתם בפ"ג (דף כו.) נמי השיבו הרי העלם שבועה בידו וחייב התם שפיר דמהדר ליה לחומרא והא דמהדר ליה הכא לפוטרו משום דקסבר שגגת שבת עיקר דעיקר המצוה היא משום שבת: **חזינן** אי משום שבת קא פריש כו'. פי' בקונטרס שאמרו לו שבת היום ופירש וקשה דשמא כי הוו אמרי ליה נמי מלאכה היא היה פורש אפי' לא יזכירוהו שבת אלא נראה לר"י דה"פ אי משום שבת קא פריש שאומר בעצמו דאי הוו מודעי ליה אשבת לבד היה פורש ואי הוו מודעי ליה אמלאכות לא היה פורש א"כ העלם שבת עיקר שהוא היה שכוח יותר ואי משום מלאכות פריש דשיילינן ליה ואמר דאי הוו מודעי ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת ואי הוו מודעי ליה אשבת הוה צריך לאודועיה אמלאכות הרי העלם מלאכות עיקר וחייב על כל אחת ואחת אבל כשניהם שכוחות בשוה מזה לא פשט כלום ולא בא רב אשי אלא לפשוט מקלת הבעיא כלומר לפעמים נוכל להבחין איזו העלמה עיקר ול"ג מה שכתוב בספרים ואי כי מודעי ליה אשבת הכי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכות בידו כו' דלפי מה שפי' ר"י הכי הוה צריך לפרושי וכי מודעת[ו] ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת אלא גרסי' ואי משום מלאכות קא פריש כו' וקאמר רבינא כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כו' כלומר כיון ששניהם שכוחים במה שזה שכוח יותר מזה לא נפקא מיניה מידי אלא לא שנא ותרוייהו תבעי ורשב"א מקיים גירסת הספרים ומפרש דרב אשי בא לפשוט דהעלם זה וזה (א) חייב[ח] אי משום שבת קפריש שהשבת שכוחה יותר העלם שבת בידו ואי כי מודעת[ו] ליה אשבת הכי צריך לאודועי אמלאכות אפילו אי כי נמי מודעת[ו] ליה אמלאכות צריך לאודועיה אשבת דהוי העלם זה וזה חשיב כהעלם מלאכות וחייב וכן מוכח מדנקט לעיל אי משום שבת קא פריש והכא נקט אי כי מודעת[ו] ליה אשבת כו' והא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת ה"פ אלא משום שבת ותהא שגגת שבת עיקר ולא מיחייב אלא חדא דבענין אחר לא הוה פריך מידי כיון דבשניהן שוה חייב על כל אחת:

נודע לו על הקצירה ועל הטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות. פי' רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן וקודם שנתכפר חזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות אבל אם לא נודע לו עד אחר הכפרה אין נגררין וצריכין שתי חטאות דלכ"ע כפרה מחלקת ודווקא הפריש קרבן אבל אם לא הפריש קרבן וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת מלאכות[ט] יביא איזה שירצה דבו תליא מילתא אם ירצה יפריש חטאת אחת על שגגת שבת ונגררין של שגגת מלאכות עמה או אם ירצה יפריש ב' קרבנות על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות ויגררו עמהן של שגגת שבת כדאמר רבא בסמוך אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן כו' הביא קרבן על הראשון כו' אלמא אע"ג דנודע לו על הראשון תחלה הואיל ועדיין לא הפריש קרבן עליו אינו גורר האמצעי עמו כדי להתחייב קרבן על השלישי אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן וא"ת דהשתא משמע דסבר רבא דאין הפרשות מחלקות מדנגררות של שגגת מלאכות עם של שגגת שבת והיינו כריש לקיש[י] ורבא גופיה לא פסיק כוותיה בהחולץ (יבמות לג.) אלא בג' מקומות ומיהו מתוך פי' ר"ח שפירש דהלכתא כרבה רבו של אביי משמע דגרס רבה וכן משמע שמזכירו לפני אביי וכן בסמוך דקאמר מילתא דפשיטא לה לרבא ואביי ואפי' גרסי' רבא י"ל דלא איירי ביבמות אלא בדברים הנוהגים בזמן הזה מיהו תימה לר"י לקמן דמיבעיא לן אי פליגי בהפרשות מחלקות או לא תפשוט דבהפרשות פליגי דאי בידיעות פליגי אבל הפרשות מחלקות לכ"ע א"כ רבה ואביי דסברי הכא דאין הפרשות מחלקות כמאן וי"ל דאיכא למדחי דהכא מיירי שלא הפריש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות והא דנקט ונודע לו על שגגת שבת היינו כלומר שלבסוף הפריש על שגגת שבת:

גרירה

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [סנהדרין סב.] שבועות יט. כו. [כריתות ג:], ב) [לקמן דף עב. וש"נ], ג) [לעיל דף סט. וש"נ], ד) לקמן פ., ה) לקמן עא ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חזינן וכו' לפשוט דהעלם זה וזה בידו חייב:

הגהות וציונים

א] בכת"י העלם זה וזה בידו אינו חייב, וכן העתיקו רמב"ן ריטב"א ר"ן (דק"ס). ב] עמ"ש לקמן עב ע"ב על הגליון (גליון). ג] צ"ל של (גליון). ד] יש להוסיף קשה (וכ"ה לקמן קו ע"א תוס' ד"ה מה לי לבשל, באה"מ). ה] עי' לקמן קו ע"א ד"ה מה לי לבשל כר' כתבו דשמואל כר"ש ס"ל ע"ש (גליון). ו] תיבת "ר"י" מיותר ובדפו"ר ליתא, ואולי צ"ל דקאמר לרבי יוחנן או שצ"ל הגמרא (ב"ש). ז] צ"ל מודעי (ב"ש). ח] יש להוסיף וקאמר (בארות המים). ט] צ"ל שגגת שבת פי' דקאי אספיא אבל נודע לו קצירה של זדון שבת (ר"מ) וע"ש (גליון).

ליקוטי רש"י

מהנה תולדות. לנפקא לן מלדמי להו לאבות והיינו מהנה כלומר מן הדומות להם [סנהדרין סב.]. הנה הוי משמע אבות כתב מהנה לרבויי תולדות [לקמן קג.]. אחת שהיא הנה. דאמרן לעיל פעמים שמתחייב על כל אחת ואחת דחייב על אחת הנה כמה חטאות כגון עושה מלאכות הרבה בזדון שבת ושגגת מלאכות כדמפרש לעיל דיש כאן שגגות הרבה [סנהדרין שם]. דאמרן לעיל היכי דמי כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות ואע"פ שכן עשאן מלאכות הרבה גופי מלאכות הרבה חייב אלא אחת לפי שגגה היא [לקמן שם]. יודע שמלאכות הללו אסורות בשבת אבל שכח שבת אין בו אלא שגגה אחת היא [סנהדרין שם]. כלום פריש וכו'. כשהודיעוהו אחד מהם סם של לנו לומר מה בכך ומתוך כך מוכר שבת ומ"מ העלם שניהם היה בידו [שבועות יט.]. מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש וכו' למה לי לאשמעינן מניינא הא מני להו ואזיל [לעיל ו:]. ליתני אבות הזורע והחורש וכו' למה לי למיתנא ארבעים חסר אחת אלא למימר לך דאי עביד להו לארבעים חסר אחת איכא [שם סט.].

[המשך בסוף המסכת]